

MGK VE DEMOKRASİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ*

Soru 1: MGK'nın kısa tarihçesini verebilir misiniz?

MGK'nın tarihi, MGK ismiyle değil ama farklı isimlerle, bizim hem siyasi tarihimiz açısından, hem hukuk tarihimiz açısından, hem de idari yapılanmamız açısından çok eskilere dayanıyor. Yüksek Müdafaa Meclisi adıyla 1933'te kurulmuş bir kurum söz konusu. Daha sonra 1949'da Milli Savunma Yüksek Kurulu adıyla Yüksek Müdafaa Meclisinin yerine kurulmuş, bir başka kurum var. Bu iki kurumun yapısını incelediğimizde, bugünkü, yani 1961'de Anayasaya giren Milli Güvenlik Kurulunun yapılanmasıyla çok benzerlik gösteriyor.

Bunu daha eskilere götürmek mümkün; 1921'de Halk Encümeni adıyla Mustafa Kemal Atatürk'ün meclise verdiği bir talimatla oluşturduğu Halk Encümeni var. MGK, buralara kadar dayandırılabilir. Ve çok enteresandır; bugünkü Milli Güvenlik Kurulu kendisini 1933'teki Yüksek Müdafaa Meclisine dayandırıyor. Nereden çıkarıyoruz bunu? Geçtiğimiz yıl (1997) Milli Güvenlik Kurulu 64. kuruluş yıl dönümünü kutladı. Şimdi MGK Anayasaya ne zaman girdi? 1961'de girdi. Peki, 64. yıldönümünü kutlamak ne demek? Milli Güvenlik Kurulunun kendisini Yüksek Müdafaa Meclisine dayandırması demektir. Hal böyle olunca Milli Güvenlik Kurulu 1961'de Anayasaya girmiş bir kurul olarak değil, 1933'te kurulmuş bir idari kurul olarak görülüyor. MGK'nın kendisini dayandırdığı Yüksek Müdafaa Meclisi adıyla 1933'te kurulan kurum, gizli bir kararname ile kuruluyor. Yani yayımlanmayan, Resmi Gazete'de yayımlanmayan gizli bir kararname ile kuruluyor. Hâlbuki 1949'daki Milli Savunma Yüksek Kurulu açık olarak 5399 sayılı Kanunla kuruluyor. Bugünkü Milli Güvenlik Kurulu kendisini Yüksek Müdafaa Meclisine, yani 1933'te gizli bir kararname ile oluşturulan kurula dayandırıyor. Dolayısıyla çok rahatlıkla söylenebilir: Milli Güvenlik Kurulu her ne kadar Anayasa'ya 1961'de girmiş gibi görünse de fiilen ve resmen -gizli olması resmi olmadığı anlamına gelmiyor- Milli Güvenlik Kurulunun kabulüyle, 64. Yıl dönümünü kutlamasından kaynaklanan kabulüyle, bizim tarihimize, siyasi ve idari tarihimize 1933'te girmiş oluyor.

Soru 2: Türkiye'nin yönünün tayininde MGK'nın rolü nedir?

Türkiye'de Milli Güvenlik Siyasetinin tayini diye bir olay var. Milli Güvenlik Kurulu Kanunu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği ile ilgili düzenlemelere baktığımızda Milli Güvenlik Kurulu aynı zamanda Milli Güvenlik Siyasetini de belirliyor. Hatırlarsınız 1997'de basında Milli Güvenlik Siyaset Belgesi diye bir belge yer aldı. Bu belgeye göre gerek Türkiye'nin iç yapılanmasında ve oluşumlarında gerekse Türkiye'nin dış politikasında belirlenen güvenlik siyasetinin Milli Güvenlik Kurulu tarafından şekillendirildiğini görüyoruz. Bize MGK tarafından konuşlandırılan iç ve dış siyaset söz konusu. Dolayısıyla Türkiye'nin yönünün tayininde MGK'nın rolü nedir değil, kesin rolü vardır. Ve dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'nin Milli Güvenlik Kurulu olmaksızın değerlendirilmesi, düşünülmesi mümkün değil.

Soru 3: MGK'nın oluşumu ve devam etmesi bizim demokrasi kültürümüzün zaafına bağlanabilir mi?

Elbette bağlanabilir. Türk halkının demokrasi kültürünü geçmişteki değerlerinden ziyade, Cumhuriyet döneminde oluşturulmaya ve yönlendirilmeye çalışılan “Ulus

* Röportaj, İNSAN ONURU Dergisinin Ocak 1999 sayısında yayımlanmıştır.

Devlet” değerleriyle ifade etmek m¼mk¼n. ¼nk¼ demokrasinin T¼rkiye tarihine cumhuriyetle birlikte girdiği s¼ylenir. Dolayısıyla Şu anki algılamalarımızın, demokrasi algılamalarımızın temelinde cumhuriyet yatar. Eğer Milli G¼venlik Kurulunun 1933’te kurulduğunu d¼Ő¼n¼rsek ve bu g¼ne kadar ki yapılmanması dikkate alınırsa, b¼t¼n siyasi iradeyi etkileyen ve onu dıŐılayan, onun ¼zerinde kendini vasıflandıran bir kurul olması ve bu kurul içerisinden askeri b¼rokrasinin sivil b¼rokrasiden daha etkin halde bulunması, T¼rkiye’deki demokrasinin tanımını ortaya koyar. Yani ille de demokrasiyi batıdaki gibi tarif etmek gerekmiyor. Mevcut oluŐumlar ve y¼nlendirmeler ve de insanların zihinlerinde oluşturulmuş tanımlamalar bizim demokrasi k¼lt¼r¼m¼zd¼r.

O halde T¼rkiye’deki insanların demokrasi k¼lt¼r¼n¼n Milli G¼venlik Kurulu, G¼venlik Siyasetinin de asker tarafından belirlendiği daha doğrusu her t¼rl¼ idari ve siyasi yapılanmalara ve sosyal gelişmelere askeri damga vurulduğu g¼zlemlendięinde, T¼rkiye’de resmi anlamda demokrasi k¼lt¼r¼ diye bir k¼lt¼r¼n mevcut olmadığını g¼rebiliriz. Elbette ki dernekler, vakıflar gibi sivil oluŐumlarda ve insanların kafalarında demokrasi ile ilgili bazı ilkeler vardır. Birtakım k¼lt¼rel değerler vardır. Ama bunlar T¼rkiye Cumhuriyetinin demokrasi k¼lt¼r¼n¼ ifade etmiyor. Bunlar genel demokratik zihniyetin dışında buna karşı oluŐmuŐ ama doğudan, ama batıdan kendi insani değerlerinden oluŐmuŐ demokrasi k¼lt¼r¼d¼r. Fakat bu hiçbir zaman devletin ve idarenin demokrasi k¼lt¼r¼ anlamına gelmez. Dolayısıyla devlet çok uzun zamandır, kuruluşundan bu yana demokrasiyi kendi anladığı, kendi y¼nlendirdięi, kendi dizayn ettiği tarzda insanların kafalarına gerek okullarda gerek okul dışı yerlerde yerleŐtirdięine g¼re, bizim demokrasi k¼lt¼r¼m¼z¼ normatif veya fiili anlamda t¼m d¼nya ¼zerindeki demokrasi ile irtibatlandırmak m¼mk¼n değil. T¼rkiye’ye has bir demokrasi anlayışı s¼z konusu. Dolayısıyla bunun da gerekçelerinden en ¼nemlisi Milli G¼venlik Kuruludur. T¼rkiye siyasi ve idari hayatında Milli G¼venlik Kurulu olmaksızın herhangi bir yapılanmadan s¼z etmek m¼mk¼n olamamaktadır.

Tabi bunları s¼ylerken Milli G¼venlik Kurulunu tabulaŐtırma anlamında s¼ylemiyorum. Var olan kurumu anlatmaya çalıŐıyorum. Eğer bu kurumu iyi tanırsak bunun karşısında daha sivil, daha demokratik (veya bunun ismini çok daha farklı koyabiliriz) bir yapılanma d¼Ő¼nebiliriz. Mutlaka demokratik veya sivil olarak ifade etmek gerekemeyebilir. Ama insan fitratına, insan yaŐantısına ve toplumların istikbalden beklentilerine uygun bir idare tarzı. Bu bir ¼zlem de olabilir ama bunun gerçekleŐebilmesini her Őeyden evvel Milli G¼venlik Kurulu’nu içinde barındıran idari yapılanmanın dışında aramalıyız. Eğer bunun içinde aramaya kalktığımızda işte bu g¼ne kadar olan geliŐmelerin dışında başka geliŐme yaŐamak imk¼nımızın olmadığını çok açık g¼rebiliriz. Şu an yaŐadıęımız, işte 28 Şubat s¼reci dediğimiz s¼rete bu kendini çok daha belirgin olarak g¼steriyor. Şu an T¼rkiye’de herhangi bir sivil idare, sivil inisiyatif s¼z konusu değil. Tamamen ordunun y¼netime h¼kim olduğu ve her alanı, siyasi, sosyal, idari, k¼lt¼rel olmak ¼zere her alanı inisiyatifi altına almaya çalışan ve buna uygun d¼zenlemeler yapan bir sistemle karşı karŐıyayız. Bu g¼n içinde bulunduğumuz 28 Şubat s¼recinin tanımlaması budur.

Ancak burada bir yanlış algılamayı d¼zeltmek zorundayız. 28 Şubat bir **“milat”** değildir. Birçok evreler 28 Őubatla beraber baŐımıza gelen Şu olayları 28 Őubatla baŐlatıyor. Ve 28 Şubat bir milattır deniliyor. Ben ¼yle inanmıyorum. Bizim miladımız, 28 Őubatta bir kere daha net olarak yaŐadıęımız olayların miladı Cumhuriyetin kuruluşuna dayanır. Hatta ben bunu çok daha geri g¼t¼r¼yorum. Kitapta da bahsettim, bu İttihat ve Terakkinin kendisini g¼stermesiyle, etlili olmasıyla başlayan bir s¼retir. Gerek ordu

içerisinde, gerek sivil bürokrasi içerisinde olsun, gerek bürokratik kademelerin dışında, düşünen yazan çizen aydınların kafasında olsun, hala İttihat Terakki devam ediyor. Bir tarafta İttihat Terakkinin bir kanadının düşünceleri devam ediyor. Buna sol-kemalist kanat diyebilirsiniz. Diğer tarafta da sağ kanat diye tabir edilen ve içerisine İslamî muhafazakâr kesimi de alan ikinci bir kanat var. Her ikisi de İttihat ve Terakkinin iki ayrı kanadını oluşturuyor. Her ikisine göre karşı taraf “öteki” kavramıyla, ifade ediliyor. Her iki kanat da halkına yabancı, dayatmacı ve ceberrut. Ceberrut Devlet anlayışı ve yönetimi zaman zaman iki kanat arasında el değiştirirse de netice fark etmiyor.

Dolayısıyla bizim 28 Şubat miladımız yok. Biz 28 Şubatları İttihat ve Terakkiden beri yaşıyoruz. Zaman zaman zayıfladığı dönemler oldu. Yani iktidarları, sivil iktidarların güçleriyle orantılı olarak zayıfladığı, Milli Güvenlik Kurulu veya ona bağlı kurumların, onun oluşturduğu kurulların geri plana itildiği veya geri planda kaldığı, zamanlar olmuştur. Fakat bu geri planda kalış tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmedi.

Görüldüğü gibi Milli Güvenlik Kurulu 1933’te gizli kararname ile kuruluyor, 49’da kanunla kuruluyor, arkasından 61’de Anayasaya giriyor, arkasından 71’de yeniden dizayn ediliyor, son olarak da 82 Anayasasında dizayn ediliyor. Fakat Özal’ın iktidarının zirvesinde olduğu işte diyelim ki 87’lerde başlayan süreçte Milli Güvenlik Kurulu’nun daha etkili olmaya yönelik çalışmaları var ve bu çalışmalar 28 Şubat’ta meyvalarını vermeye başladı. Yani daha net daha somut görüntülerle karşımıza çıkmaya başladı. O açıdan MGK’yı 28 Şubat’a indirgemek yanlıştır. 28 Şubat bir milat değildir.

Soru 4: MGK’yı siviller etkiliyor mu? Ve yahu da kendisini sivil tanımlayan kesimler etkiliyor mu?

Ben böyle bir olguya rastlamadım Yani MGK’yı kendini sivil sayan kesimler etkilemiyor. MGK ile işbirliği yapan, MGK’nın önemini çok vurgulayan, işte ona raporlar hazırlayan, onlarla birlikte çalışan insanlar zaten MGK ile beraber hareket ediyorlar. Yani burada elit bir tabanın halka olan yabancılığının yansıması sözkonusu. MGK dediğimiz olay zaten sivil ve askerlerden oluşuyor. Sadece askerlerden oluşmuyor. Ancak mantalite olarak aynı mantaliteye sahip insanların oluşturduğu yapı olarak karşımıza çıkıyor. Dolayısıyla MGK’yı siviller etkiliyor diye bir şey yok.

Cumhuriyeti kuran irade hem sivil hem askeri irade. Ama bu iradenin bakış açısı İttihat Terakkinin bakış açısı. Yani halka yabancı, halkını tepeden gören ve onu toplum mühendisi gibi istediği kalıba sokmaya çalışan bir anlayış söz konusu. Dolayısıyla burada asker sivil ayrımı yapmanın pek bir yararı yok. Böyle bir görüntü de yok. MGK’yı siviller etkiliyor demek yerine, gerek sivil bürokrasi gerek askeri bürokrasi içindeki insanların bir konsensüsünden bahsedilebilir. Kime karşı? Halka karşı. Halkı bir toplum mühendisi gibi istediği kalıba dökmeye çalışan insanlar var.

Dolayısıyla MGK ile siviller arasında görünmeyen alanda bir ilişki söz konusu değil, apaçık, bilinen bir ilişki var. Milli Güvenlik Akademisinin sivilleri de mevcut. Devlet erkânının ve üst yöneticilerinin, Milli Güvenlik Kurulunun oluşturduğu Milli Güvenlik Siyaseti çerçevesinde düşünmesini sağlamaya yönelik kuruluş Milli Güvenlik Akademisidir. Burada asker kişilerin eğitimi kadar sivil bürokrasiden gelen üst düzey yöneticilerin, hatta özel teşebbüste çalışan üst düzey yönetici insanların eğitimi sözkonusu. Hangi yönde? Milli Güvenlik Siyaseti, yani belirlenen “**formüllü güvenlik siyaseti**” çerçevesinde bir eğitim sözkonusu.

İşte burada sivil bürokrasiye, sivil kesimde önemli tiplere ve yöneticilere de bir nevi tornadan geçirme tarzında, gerek tehdit algılamaları gerek istikbale yönelik Türkiye'nin Milli Güvenlik Siyaseti doğrultusunda bir eğitim veriliyor. Dolayısıyla bunun için kurulmuş Milli Güvenlik Akademisi MGK ile siviller arasındaki ilişkide önemli bir kurum. Bu ilişki görülmeyen bir ilişki değil. Milli Güvenlik Akademisi kanuni bir kuruluş. Görülmeyen ilişki yok, görülen ilişki var. Ne yaptılar 28 Şubat sürecinde? Bunu çok daha yaygınlaştırmak için **“Kamu Diplomasisi Kursları”** diye daha kısa dönemli bir buçuk aylık dönemler halinde daha alt kesimdeki bürokratlara da kurslar açtılar. Basında çıkmıştı. Burada daha alt kesimdeki bürokratlara yönelik eğitim çalışmaları yapıldı. MGK'nın oluşturduğu politika çerçevesinde sivil bürokrasiyi etkileme ve dizayn etme ameliyesi yerine getirilmeye çalışıldı.

Soru 5: MGK normal durumlarda politikalar yapıyor veya rol üstleniyor mu?

Evet üstlenmektedir. İşte bugün üniversitedeki başörtüsü yasağından tutun kamu kurumlarında çalışan memurların ve her tür personelin, işçilerde dâhil belli bir kalıp içine sokulmaya çalışılması, öğretmen tayinleri, bürokrasideki atamalar, camilerin Diyanete bağlanmasından irtica yasalarına varıncaya kadar şu an toplumla alakalı ne kadar düzenleme varsa -gerek hukuki gerek fiziki- bunların hepsi MGK'nın oluşturduğu Güvenlik Siyaseti çerçevesinde oluyor. Dolayısıyla sadece tehdit tanımlamaları veya olağanüstü durumlara has kurum olmadığı için Milli Güvenlik Kurulu bütün bu alanlara el atmış vaziyette.

Bunu nasıl yapıyor? Milli Güvenlik Kurulu'nun kendi alt birimleri var. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğine bağlı; Toplumla İlişkiler Başkanlığı gibi, eğitimle ilgili daireler gibi, Hukuk Müşavirliği gibi... Bu alt kuruluşlar vasıtasıyla Milli Güvenlik Kurulu normal koşullarda oluşturulmaya çalışılan politikalara da tesir ediyor. Hatta dizayn ediyor. Kanun tasarıları hazırlayıp Hükümete tavsiye(!) ediyor.

Soru 6: Anayasada MGK'nın tavsiye niteliğinde kararlar aldığı söyleniyor. Hükümetlerin bunun karşısında direnemediğini görüyoruz. MGK Hükümetlerin üzerinde diyebilir miyiz?

Kesinlikle hükümetlerin üzerinde bir kurum. Biraz önce değindiğimiz gibi, her iktidar değişiminde Başbakanı kırmızı kitap diye tabir edilen işte o Milli Güvenlik Siyaset Belgesi verilir. Orada gerek Türkiye'nin içerisinde bir takım faaliyetler, gerek Türkiye'nin dışındaki oluşumlarla ilgili istihbarat bilgileri verilir ve bu istihbarat bilgileri çerçevesinde Türkiye'nin iç ve dış politikasının neler olduğuna; idari, askeri, kültürel, sosyal, siyasi, hukuki bütün bunları içine alan politikaların nasıl olması gerektiğine dair bir rapordur bu. Bu rapor Başbakanı sunulur. Ve başbakanlar orada bu rapora uymak zorunda hissederler kendilerini. Niçin?

Türkiye'de siyaset kendi ayakları üzerinde duracak bir şahsiyete ulaşmış değil de ondan. Bu sadece siyasilerin kusuru mu? Elbette siyasilerin de kusuru var; ama sistemin başından beri kuruluşu buna uygun olarak yapılmış. Mevcut iradeye karşı gelenler bir şekilde ama medya vasıtasıyla ama ihtilaller vasıtasıyla ama daha değişik operasyonlarla ortadan kaldırırlar veya devre dışı bırakılırlar. Böylelikle siyasiler kendi ayakları üzerinde duramadığı, halkı ile bütünleşemediği için bu iradeye karşı gelemmezler. Gelemeyince de tavsiye niteliğindeki kararlar onlar için emir telakki edilir.

Ancak biraz önce de söylediğim gibi mevcut siyasi yapılanmalar, siyasi iktidarlar, siyasi partiler kendi içlerindeki, en azından kendi kuruluş kanunlarındaki demokratik usullere uysalar, halkla bütünleşebilseler, halkın inancıyla örfüyle barışık olabilseler, halktan alacakları desteklerle o tavsiye kararlarını değerlendirebilirler, uygun gördüklerini kabul ederler, uygun görmediklerini en azından derler ki; “Bu Türkiye’deki sosyal kültürel gelişmelere uymuyor, dolayısıyla bunu yeniden birlikte gözden geçirelim”. Fakat arkalarında böyle bir gücü bulamadıkları için ve kendileri böyle bir gücü arkalarına alabilecek yapı ve haysiyete veya ciddiyete sahip olmadıkları için ne yapacaklar? Karşılarındaki gücü kendi varlık sebeplerinden de fazla önemseyip o iradeye ram olacaklardır. Ve böyle olmaktadır da. Dolayısıyla tavsiye kararları emir niteliğinde. Anayasa’da tavsiye olarak da geçse, bildirim olarak da geçse, siyasi yapı bu iradeyi kanun hükmünde hatta Anayasa’dan çok önemli emir kabul ederek uygulamak zorunda hissediyor kendini.

Soru 7: 1945 yılında çok partili hayata geçiliyor. Bundan daha önce iki kere teşebbüs ediliyor. Fakat başarılı olunamıyor. Bir Şeyh Sait İsyanı var, Menemen olayı var. MGK zihniyeti dışında düşünen insanlar yönetimde söz hakkı istediğinde bir şekilde tasfiye ediliyor. 1933 yılında MGK’nın kurulması onların mantalitesindeki demokrasi için bir meşruiyet veriyor mu? Bunun için mi kuruldu? Demokrasi bir yerde sekteye uğramaması için işte Şeyh Sait İsyanının olmaması için Menemen olaylarının yaşanmaması için mi kuruldu?

Şimdi tabii 1933’lerde Türkiye Cumhuriyeti yeni bir cumhuriyet. Dolayısıyla oldukça iç ve dış problemleri olan bir ülke konumunda. Elbette ki bu konumdaki bir ülkenin idarecileri, yöneticileri sistemin hayatı için bir takım tedbirler almak zorunda. Yani her sistem kendini ayakta tutacak bir takım tedbirleri alacaktır. Yüksek Müdafaa Meclisi ismiyle gizli kararname ile kurulan kurum bu amaçla kurulmuş bir kurum. Yani ülkenin iç ve dış düşmanlara karşı kendini müdafaa edebilme refleksini ortaya koyabilmesi için neler yapılabilir, nasıl politikalar oluşturulabilir, bu politikalar nasıl uygulanabilir bunun için kurulmuş, fakat halktan gizli olarak kurulmuş, sadece siyasi idarenin yani o günkü hükümetin imzaladığı bir kararnameyle. Veya o günkü hükümete imzalatılan bir kararnameyle. Ve bu arada Şeyh Sait İsyanı veya farklı şeyler olabilir bilemiyoruz. Mümkündür. Bütün iç ve dış tehlike olarak görünen ne varsa bütün bunları da içine alan kapsamlı çalışmalar yapacak bir kurul olarak düşünülmüş. 1949’daki de yine aynı amaçla düşünülmüş.

Burada önemli olan bu kuruluşlara hayat veren düşüncedir. Bu düşünce tamamen askeri tarzda bir iradenin, en azından arka planda askeri tarzda bir iradenin varlığını hâkim kılmak ve devam ettirmektir. Dolayısıyla artık siyasi irade iç ve dış güvenlikle alakalı, Türkiye’deki iç gelişmeler ve dış politikasının yönlendirilmesiyle alakalı çok fazla inisiyatifte sahip olamamıştır. Şimdi bunun yansımalarını bugün çok daha net görebiliyoruz.

Bakın bugün Türkiye’de siyasi yapılanmaların büyük kısmı İsrail’le yapılan anlaşmalara karşı. Ve herkes de biliyor ki İsrail’le olan bu yakınlaşma Türkiye’yi Ortadoğu’da “**yalnız devlet**” haline getirecektir. Türkiye Avrupa’dan soyutlanmış, Yunanistan en önemli düşmanı, güneyde Suriye ve Irak’la problemi var. İran’la müşahhas problemi olmasa da kendini İran’la düşman addedmiş, böyle değerlendirmiş, sadece politik düzeyde temaslarını sürdürmeye çalışan bir devlet konumunda. Kuzeyde komünist

tehlikesi var. Türkiye İsrail'le barış yapmakla Ortadoğu'daki Müslüman devletlerden de kendini soyutladı. Varsa yoksa Amerika ve İsrail.

İsrail'in asırlardan beri geliştirdiği bir iman var: Arzu Mev'ud. Bu bir politika değil, bir inançtır. Ve bu imanın politikaya yansımış şekli işte Nil'den Fırat'a kadar kendilerinin Kutsal Toprakları olarak gördükleri bölgeler var. İşte bu bölgelerle ilgili adamların inanç ve politikaları devam ediyor. Ve bu politika Nil'den Fırat'a kadar geldiğine göre Türkiye'nin önemli bir bölümünü içine alan bir imandır.

Şimdi İsrail ile yapılan anlaşmalarla izlenen bu derece aklın ve eşyanın tabiatına aykırı politikayı, hiç bir siyasi iradenin tasvip etmesi mümkün değil. Ama bütün bunlara rağmen bu politika sürdürülüyor. Bu nedir? Milli Güvenlik Kurulu'nun kendi tehdit algulamaları çerçevesinde oluşturduğu politikadır. Dış siyasettir. Elbette ki bunu oluştururken kendilerine göre haklı gerekçeleri vardır. Bu gerekçeler tartışılmaz gerekçeler değildir. Ve hiç bir zaman da İsrail'le bu yakınlaşmanın gerekçeleri anlatılmış değildir. Şimdi bir hükümetin, yani siyasi iradenin veya cumhuriyeti koruyan ve kollayan güçlerin iç ve dış politikalarını halkın nazarında da tasvip görür halde tutmaları değil midir esas olan? Yani halk bu politikaları desteklemese, bu politikaların başarılı olması mümkün müdür? Ben yaptım oldu anlayışı mümkün müdür? Mümkün değildir. Dolayısıyla siyasi irade, partiler, hükümetler kendi dışlarında oluşturulmuş bu projelere karşı çıkmadığı müddetçe, değerlendirmeye almadığı müddetçe, halkın haberi olmadan ve çoğu zaman da bir kaç kişi tarafından dizayn edildiği için gerçeğe de aykırı düşen bir takım politikalarla ve uygulamalarla karşı karşıya kalacağız demektir.